

Аналіз визначення готовності Збройних Сил України до оборони держави: спроможності в системі воєнної та національної безпеки

Analysis of the Readiness of the Armed Forces of Ukraine to Defend the State: Capabilities in the System of Military and National Security

Вадим Клименко ^A

Corresponding author: кандидат військових наук, доцент, докторант науково-організаційного відділу, e-mail: vadymklymenko@ukr.net, ORCID ID: [0000-0001-9144-2362](https://orcid.org/0000-0001-9144-2362)

Юрій Клят ^A

кандидат військових наук, доцент, начальник інституту, e-mail: klyatt@ukr.net, ORCID ID: 0000-0002-8267-3748

Олег Нечаєв ^A

перший заступник командувача Сил спеціальних операцій ЗС України, Київ, Україна, e-mail: o26811650@gmail.com, ORCID ID: 0009-0001-2839-2830

Олександр Войтко ^B

доктор військових наук, доцент, начальник інституту, e-mail: o.voytko@ukr.net, ORCID ID: 0000-0002-4610-4476

Олег Темний ^B

ад'юнкт кафедри інформаційної боротьби, e-mail: o.temnyi@edu.nuou.org.ua, ORCID ID: 0009-0009-3173-094X

Vadym Klymenko ^A

Corresponding author: Candidate of Military Sciences, Associate Professor, e-mail: vadymklymenko@ukr.net, ORCID ID: [0000-0001-9144-2362](https://orcid.org/0000-0001-9144-2362)

Yurii Kliat ^A

Ph.D., Associate Professor, Head of the Institute, e-mail: klyatt@ukr.net, ORCID ID: 0000-0002-8267-3748

Oleh Nechaiev ^A

First Deputy Commander of the Special Operations Forces of the Armed Forces of Ukraine, Kyiv, Ukraine, e-mail: o26811650@gmail.com, ORCID ID: 0009-0001-2839-2830

Oleksandr Voitko ^B

Dr of Military Sciences, Associate Professor, Head of the Institute, e-mail: o.voytko@ukr.net, ORCID ID: 0000-0002-4610-4476

Oleh Temnyi ^B

Doctoral Candidate of the Department of Information Warfare, e-mail: o.temnyi@edu.nuou.org.ua, ORCID ID: 0009-0009-3173-094X

^AЦентральний науково-дослідний інститут Збройних Сил України, м. Київ, Україна

^BНаціональний університет оборони України, Київ, Україна

^A Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine, Kyiv, Ukraine

^B National Defence University of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Received: December 20, 2025 | Revised: December 28, 2025 | Accepted: December 31, 2025

DOI: <https://doi.org/10.33445/sds.2025.15.6.8>

Мета роботи. Аналіз та уточнення терміну “готовність Збройних Сил” до оборони держави.

Метод дослідження. Базується на системному підході, що передбачає цілісне вивчення змісту, структури та взаємозв'язків елементів процесу підготовки в інтересах оцінювання та контролю рівня готовності Збройних Сил до оборони держави. У ході дослідження застосовано сукупність загальнонаукових методів пізнання, зокрема емпіричні методи (спостереження, порівняльний аналіз) та теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення і пояснення).

Практична цінність дослідження. Розгляд підготовки Збройних Сил України до оборони держави як процесу, що розгортається у часі, повинен дозволити обчислення “готовності” як інтегрального показника, який може змінюватись залежно від наявних ресурсів. За таких умов гнучкість управлінського впливу на процес підготовки проявляється у порівнянні альтернативних варіантів заходів, виявленні надлишкових витрат та формуванні траєкторії досягнення заданого рівня готовності.

Майбутні дослідження. Доцільно зосередити на аналізі впливу зовнішніх і внутрішніх чинників на процес підготовки Збройних Сил до оборони держави, унаслідок взаємодії яких готовність постає як інтегральна властивість складної соціально-технічної системи. Розчленування процесу підготовки на окремі підсистеми, що формують компоненти спроможностей, надає можливість ідентифікувати їх функціональні взаємозв'язки та обґрунтувати склад і завдання кожної з них у досягненні сукупного оборонного ефекту. Визначення пріоритетності заходів із нарощування спроможностей з урахуванням поставлених завдань і ймовірних сценаріїв оборони створює методологічне підґрунтя для формування системи якісних і кількісних індикаторів готовності,

Purpose. Analysis and clarification of the term “readiness of the Armed Forces” for the defense of the state.

Method. To base on a systemic approach, which involves a holistic study of the content, structure and interrelationships of the elements of the training process in the interests of assessing and monitoring the level of readiness of the Armed Forces for the defense of the state. The study used a set of general scientific methods of cognition, in particular empirical methods (observation, comparative analysis) and theoretical (analysis, synthesis, generalization and explanation).

Practical value of the study. Considering the preparation of the Armed Forces of Ukraine for the defense of the state as a process that unfolds over time should allow the calculation of “readiness” as an integral indicator that can change depending on the available resources. Under such conditions, the flexibility of managerial influence on the preparation process is manifested in comparing alternative options for measures, identifying excess costs, and shaping the trajectory of achieving a given level of readiness.

Future research. It is advisable to focus on analyzing the impact of external and internal factors on the process of preparing the Armed Forces for the defense of the state, as a result of whose interaction readiness emerges as an integral property of a complex socio-technical system. Decomposing the preparation process into individual subsystems that form the components of capabilities makes it possible to identify their functional interrelationships and to substantiate the composition and tasks of each subsystem in achieving the overall defense effect. Determining the priority of capability-building measures with due regard to assigned tasks and probable defense scenarios provides a methodological basis for developing a system of qualitative and quantitative readiness indicators necessary for planning, assessing, and

необхідних для планування, оцінювання та коригування підготовки Збройних Сил до оборони держави.

Тип статті. Теоретичний, практичний.

adjusting the preparation of the Armed Forces for the defense of the state.

Paper type. Theoretical, practical.

Ключові слова: готовність, Збройні Сили України, підготовка, оборона держави, динамічна система, управління, ефективність, система управління.

Key words: Readiness, Armed Forces of Ukraine, Training, State Defense, Dynamic System, Management, Efficiency, Management System.

Вступ

В сучасних умовах часові інтервали між досягненням військами (силами) спроможностей для виконання завдань за призначенням та потребою у їх застосуванні суттєво зменшуються. Пошук технологічної переваги вимагає швидкого відпрацювання механізмів зворотного зв'язку між інноваційними рішеннями та практичними потребами, сформованими бойовим досвідом. За таких умов час є визначальним фактором успішності у досягненні мети підготовки збройних сил до оборони держави, а готовність не зводиться до суми окремих елементів, таких як ресурси, навченість, оснащеність та інших. Вона є результатом системної якості, що з'являється внаслідок їх взаємодії. Така взаємодія відповідає принципу емерджентності – здатності до виконання завдань не від окремих компонентів, а з їх узгодженості.

Актуальність дослідження терміну “готовність” зумовлена її філософською природою як результату процесу підготовки. Вона демонструє інтегральний стан спроможностей сил оборони до виконання поставлених завдань, який формується внаслідок визначеної взаємодії. Це робить її ключовою категорією для наукового осмислення та управлінського регулювання в процесі підготовки Збройних Сил України (далі – ЗС України) до оборони держави. Якщо підготовку не завершувати оцінкою готовності, вона перетворюється на процес без чіткого результату. Готовність у цьому випадку слугує показником того, наскільки підготовка була ефективною.

Аналіз досліджень та публікацій, присвячених питанням безпеки і оборони держави свідчить, що для досягнення бажаного рівня готовності збройних сил до оборони держави недостатньо знати кінцеву мету, потрібно обрати найкращий шлях, на якому збройні сили послідовно досягають станів, що мінімізують ризики та витрати в питаннях забезпечення оборони держави. Такий підхід є методологічно обґрунтованим за умови розгляду підготовки як процесу послідовної зміни станів у часі.

Теоретичні основи дослідження

Аналіз виконання державних програм розвитку ЗС України свідчить про те, що жодна з них не була виконана згідно з планом, а заходи, спрямовані на їх будівництво, не повною мірою забезпечили рівень підготовки до оборони держави. Це вимагає пошуку дієвих механізмів для покращення системи оборонного планування та досягнення стану ЗС України, який характеризує їх здатність у будь-який час та в будь-якій ситуації до виконання завдань за призначенням.

Аналіз підходів до обґрунтування шляхів набуття збройними силами спроможностей показує, що трактування поняття “готовність збройних сил” зустрічається вкрай мало. У працях вітчизняних дослідників актуальними є такі визначення, як “оборонна достатність”, “обороздатність”, “бойова готовність” та інші. Разом з тим, пошук шляхів удосконалення функціонування будь-якої системи передбачає концептуальну узгодженість у трактуванні термінології, в тому числі й з підготовки ЗС України до оборони держави [1].

За стандартами НАТО підготовка збройних сил здійснюється для досягнення конкретних описаних спроможностей, які можливо перевірити на практиці, а готовність розглядається як ступінь укомплектованості, навченості, оснащеності та здатності до розгортання у визначений час [2, 3]. Прагнення до стандартів НАТО, закріплене в Конституції України, вимагає від органів державного та військового управління використання методичного забезпечення системи оборонного планування, яке базується на засадах, прийнятих в країнах – членах Альянсу. Але наявність проблемних питань забезпечення

боєздатності та боєготовності військових формувань сил оборони свідчить про необхідність його удосконалення [4, 5].

Таким чином, прагнення до стандартів не досягає своєї мети, виникає невідповідність між оборонним плануванням та його результатами, яка впливає на спроможності військових формувань. Пошук шляхів її вирішення приводить до необхідності створення дієвих механізмів оцінювання рівня готовності ЗС України. Таке оцінювання повинне надавати коректну характеристику їх стану на визначений час та дозволити зробити висновки щодо здатності військ (сил) виконувати завдання за призначенням. Це, в свою чергу, спонукає до визначення ефективності циклу управління в процесі оборонного планування в інтересах надання відповіді щодо його адекватності вимогам підготовки Збройних Сил до оборони держави.

З методологічної точки зору, дослідження базується на системному підході, що передбачає цілісне вивчення змісту, структури та взаємозв'язків елементів процесу підготовки в інтересах оцінювання та контролю рівня готовності Збройних Сил до оборони держави. У ході дослідження застосовано сукупність загальнонаукових методів пізнання, зокрема емпіричні методи (спостереження, порівняльний аналіз) та теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення і пояснення). Теоретичним завданням дослідження є наукове обґрунтування методологічних підходів адаптивного управління підготовкою Збройних Сил України до оборони держави, що забезпечують визначення пріоритетних напрямів розвитку спроможностей військових формувань з урахуванням змін динаміки воєнних загроз національній безпеці.

Метою статті є аналіз та уточнення терміну “готовність Збройних Сил” до оборони держави.

Результати та обговорення

Пошук шляхів удосконалення системи оборонного планування призводить до вибору та переосмислення існуючих, а також створення нових категорій і понять, які слугуватимуть основою для дієвих підходів щодо системного покращення результатів підготовки до оборони. Зокрема у наукових дослідженнях, присвячених питанням підготовки держави до оборони підкреслюється, що на систему оборони впливають характер загроз, історичні й політичні умови розвитку держави, стратегічні орієнтири та її ресурсний потенціал.

Як відомо, оборонна достатність держави – це стан її воєнної могутності, який забезпечує стримування потенційного противника від агресії та її відбиття. Досягнення оборонної достатності забезпечується, перш за все, проведенням певних заходів у воєнній галузі відповідно до прогнозованого ступеню воєнної небезпеки та економічних можливостей держави. Стан ЗС України, їх здатність виконати конституційні завдання може оцінюватись через набуті ними рівні бойової та мобілізаційної готовності [6, 7].

У своїх поглядах щодо теоретичного змісту поняття “оборонної достатності” країни і представленні власного бачення сутності цього поняття у сучасних реаліях розвитку держави та її наукової сфери Семененко О.М. визначає, що “оборонна достатність” – це здатність держави захистити свою територіальну цілісність, суверенітет, національну безпеку, громадян та інтереси від зовнішньої агресії, терористичних актів, агресивної зовнішньої політики, а також від загроз внутрішньої безпеки, таких як збройні конфлікти в межах країни або терористичні акти від внутрішніх груп. Вона, “оборонна достатність”, базується на комплексі різних сфер, таких як військові сили та їхній ефективний розвиток, інфраструктура оборони, військові технології та наука, кадровий потенціал та громадська підтримка. Для її забезпечення держава повинна мати достатній рівень військової потужності та ресурсів, а також відповідну політичну волю та здатність до співпраці з іншими державами та міжнародними організаціями [1, 8].

Проблемні питання обороноздатності України піднімали у своїх наукових дослідженнях

такі вчені як: Горбулін В.П., Радецький В.Г., Телелим В.М., Романенко І.С., Затинайко О.І., Косевцов В.О., Семененко О.М., Денежкін М.М., Авер'янов В. Б., Сокурєнко В.В. та багато інших. Під обороноздатністю держави розуміється здатність держави до захисту в разі збройної агресії або збройного конфлікту, яка складається з матеріальних і духовних елементів і є сукупністю воєнного, економічного, соціального та морально-політичного потенціалу у сфері оборони та належних умов для його реалізації. Досягнення необхідного рівня обороноздатності держави здійснюється шляхом формування і реалізації воєнно-економічної, військово-промислової та військово-технічної політики. Системні дослідження проблем воєнної безпеки визначають категорію “обороноздатність держави”, як вихідну, що застосовується для розкриття сутності та змісту процесів забезпечення її оборони. При цьому наголошується, що національна система воєнної безпеки має свої закономірності існування, що обґрунтовуються взаємною компенсацією позитивних і негативних зв'язків між її складовими, які чутливо реагують на взаємні зміни і утримують всю систему в стані відносної рівноваги [9, 10, 11].

Чимало науковців у своїх дослідженнях розглядають бойову готовність, як показник функціонального стану спроможностей військ (сил), що відображає ступінь їх реалізованості та опосередковано впливає на рівень воєнної безпеки держави.

Як відомо, бойова готовність (боєготовність) визначається, як стан військ (сил), який дозволяє їм у встановлений термін розпочати бойові дії та успішно виконати бойові завдання. Так, у своєму дослідженні [12] Деменко М.П., Кулешов О.В., Петренко О.С. звертають увагу на просторово-часовий вимір поняття бойової готовності і зазначають, що категорія “бойова готовність” об'єднує два головних поняття, таких як боєздатність і просторово-часовий фактор, а також порівнюють її з можливостями, які певним чином приведені в дію, тобто поставлені у зв'язок за місцем і часом. В роботі наводиться порівняльний аналіз бойової готовності в країнах членах НАТО, яка визначається як стан збройних сил та їх складових військових частин і формувань, військових кораблів, літаків, систем озброєння або іншої військової техніки та обладнання для ведення бойових дій або виконання функцій у відповідності до мети їх створення та управління матеріально-технічним забезпеченням і підготовкою особового складу до бойових дій. Вона складається з готовності матеріально-технічного забезпечення, готовності особового складу та рівня підготовки.

Отже, наукові дослідження категорій “оборонна достатність” та “обороноздатність” надають розуміння про комплекс сфер, від яких залежить воєнна безпека держави. Вони характеризують те, що держава може протиставити агресії загалом. Боєготовність – це те, на що спроможні війська (сили) на визначений час. Разом з тим, є актуальним питання здатності збройних сил, з урахуванням внеску всіх складових, які передбачає їх підготовка до оборони держави. Це обґрунтовує необхідність визначення “готовності збройних сил”.

В Конституції України готовність ЗС України до виконання завдань за призначенням трактується як результат стратегічного розгортання, який являє собою систему завчасно спланованих та взаємоузгоджених заходів щодо створення угруповань військ (сил) для організованого початку воєнних дій з оборони держави [13].

Словник основних військових термінів для використання у навчальному процесі та науковій і науково-технічній діяльності Національної академії оборони України видання 2005 року трактує поняття готовності наступним чином: “готовність воєнна” – стан воєнної організації держави, що характеризує її спроможність до невідкладного виконання функцій і завдань за призначенням [14].

Денежкін М.М. у своїх роботах, присвячених обґрунтуванню заходів розвитку ЗС України для забезпечення заданого рівня їх боєздатності [15, 16], визначав, що готовність до бойових дій характеризується необхідним часом (часом готовності) до виконання заходів, що дозволяють вивести показники боєздатності військового формування на максимальні

значення. Вона забезпечується і визначається наступними показниками:

- реальністю і якістю плануючих документів;
- своєчасністю прийняття рішення і надання наказу на введення в дію планів;
- навченістю військ (сил) виконанню заходів ступенів бойової готовності;
- своєчасною підготовкою до майбутніх дій;
- виконанням заходів ступенів бойової готовності.

Необхідність визначення готовності збройних сил зумовлюється тим, що сучасні завдання оборони держави вимагають не лише наявності визначених спроможностей, а й розуміння ступеня їх фактичної реалізованості в конкретних умовах і в конкретний момент часу. У цьому контексті готовність постає як категорія, що поєднує результати підготовки, стан ресурсного забезпечення, організаційної узгодженості та спроможності до виконання завдань за призначенням.

У державах – членах НАТО засобом оцінювання сучасного стану їх оборонного потенціалу та визначення шляхів досягнення його необхідного рівня у майбутньому виступає стратегічний оборонний огляд. Створений у 1993 році найбільш прогресивним міністром оборони США, як “огляд знизу вгору” для того щоб побачити загальну картину наскільки обороноздатність США відповідає вимогам, які до неї пред’являються, оборонний огляд став основним регулюючим інструментом оборонного планування провідних країн світу. Аналіз показав, що з кожним оборонним оглядом його зміст і процедури удосконалюються, має місце відмова від напрямків, які стають неперспективними і обтяжливими для бюджету, акцент у проведенні досліджень робиться на нових аспектах, які відповідають сучасним викликам національній безпеці. Разом з тим визначається, що єдиного стандарту для оборонного планування не існує, кожна держава Альянсу має свою систему оборонного планування на основі спроможностей [17].

У міністерстві оборони США детально вивчають досвід бойових дій на території України. Трансформація бойового протистояння під впливом стрімкого розвитку безпілотних систем та інноваційних цифрових технологій зумовлює зміну характеру, форм і способів збройної боротьби і вимагає перегляду визначення готовності збройних сил. З огляду на це Кімберлі Джексон та Девід Бергер пропонують створення суворої аналітичної системи готовності, яка могла би краще збалансувати вимоги найближчої перспективи з майбутніми цілями модернізації збройних сил США [18]. Вони розглядають стратегічну готовність як здатність формувати, підтримувати та збалансовувати бойові спроможності й конкурентні переваги з метою досягнення стратегічних цілей з урахуванням характеру загроз і часових горизонтів, закликаючи до фундаментального переходу від зосередження на негайній, передбачуваній готовності сил і засобів до побудови тривалого терміну адаптивної здатності, модернізації та гнучкості до протидії загрозам з боку конкурентів, які розвиваються. Це способи інвестування інновацій, нових технологій і гнучких структур замість простого збереження колишніх сил, що несе у собі ризик втрати глобальної конкурентоспроможності.

Досвід широкомасштабного вторгнення свідчить про необхідність формування в Україні інструментів оборонного планування на основі спроможностей, адаптованих до умови ведення сучасної війни. Це спонукає до думки, що для України набули особливого значення питання генерування нових високотехнологічних оборонних спроможностей, які є результатом ефективного менеджменту фінансових та інших оборонних ресурсів. Важливим є пошук дієвих механізмів, які оцінюють рівень підготовки ЗС України до оборони держави і забезпечують оптимальне управління процесом змін характеристик властивостей військових формувань в ході реалізації програм і планів їх розвитку.

На сьогодні в ЗС України успішно використовується підхід до напрямів розвитку спроможностей через зміни їх базових компонентів. Проте, в процесі реформування деякі процедури залишились незавершеними, серед яких опинились оцінювання та вимірювання

спроможностей, а використання окремих процедур без їх взаємозв'язку не надають бажаного результату. В контексті сказаного слабкою ланкою циклу управління підготовкою виступає функція оцінювання, яка має бути доповнена дієвим механізмом контролю реалізації планів розвитку спроможностей на етапах їх формування або нарощування.

Покращення оцінювання має бути спрямоване на адекватність виміру характеристик носіїв спроможностей та варіанти багаточисельної комбінації їх сумісного застосування. Зусилля органів оборонного планування з планування розвитку спроможностей мають бути доповнені інструментарієм адекватного оцінювання та контролю процесу змін до тактико-технічних характеристик озброєння, організаційно-штатної структури, прийомів і способів застосування сил і засобів, напрямків щодо їх подальшого удосконалення та розвитку. Прозорість та детальність оцінювання повинна забезпечуватись висновками, які є підставою для практичних заходів контролю подальшого нарощування спроможностей. Вони повинні надавати відповіді щодо етапності перевірки, результативності виконаних проміжних заходів, ефективності розподілених ресурсів, коригування планів з метою утримання заданих результатів на досягнутому рівні або їх покращення.

Оцінювання та контроль в процесі появи окремого перспективного зразка озброєння регламентується часовими рамками його розроблення, випробування та сертифікації. Оцінювання досягнутого рівня спроможностей військового формування в рамках комплексної перевірки організаційно-штатної структури та результатів впровадження перспективного зразка озброєння здійснюється, як правило, плановими перевітками та інспектуванням у будь-який час, або в ході перевірки бойової підготовки. Систематизація оцінювання вимагає переходу ЗС України на систему сертифікації, яка забезпечить упорядкування перевірок військових формувань та зробить їх більш цілеспрямованими. Методологічно упорядковані системні дослідження повинні надати науково-обґрунтовані пропозиції щодо подальшого розвитку носіїв спроможностей в інтересах забезпечення здатності військових формувань до виконання завдань за призначенням.

Покращення ТТХ окремих зразків ОВТ та комбінація носіїв в організаційній структурі військового формування є похідною від оцінювання спроможностей та аналізу отриманого результату. Це обґрунтовує потребу у формалізації спланованих заходів розвитку, кількісного оцінювання їх обсягів та ефективності впровадження з метою подальшого контролю коригування процесу підготовки. Таким чином, потребує наукового обґрунтування динамічний стан процесу підготовки Збройних Сил до оборони держави, який розгортається у часі через виконання конкретних заходів формування та підтримання стану готовності і змінюється під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів. Кожен наступний крок залежить від попереднього стану системи, що характерно саме для динамічних систем. Кількісно обґрунтований рівень готовності повинен надавати уявлення щодо його оптимального значення у визначений час, що можливо за допомогою застосування методів динамічного програмування в інтересах прийняття ефективних рішень щодо напрямів удосконалення підготовки і розподілу ресурсів з метою забезпечення оборони.

Поняття “готовності збройних сил” обґрунтовує важливість оцінювання та контролю рівня підготовки. Саме ці етапи циклу управління підготовкою зменшують розрив між її “уявним” і “реальним” станом, компенсують помилки планування, враховують нелінійність розвитку та зовнішні збурення, забезпечують наближення заданої готовності до її фактичного значення. Доцільність такої інтерпретації полягає в тому, що цикл підготовки набуває властивостей адаптивної системи управління, а готовність – ролі найбільш достовірного індикатора її стану.

Стан, який забезпечує ефективність реалізації завдань оборони держави може інтерпретуватись, як результат зіставлення бажаної готовності з наявною, яка досягається за поточних умов. Це найкращий рівень і з тих, що можуть бути досягнуті при заданих ресурсних

і часових обмеженнях з урахуванням визначених пріоритетів і ризиків. Таким чином, на думку автора готовність є обґрунтованим компромісом між бажаними та наявними результатами, оскільки відомо, що компроміс є раціональною формою узгодження цілей і можливостей в умовах обмежень.

Вирішення практичної задачі оцінювання і контролю рівня підготовки потребує формалізації процесу як інструменту обґрунтування компромісу з метою визначення рівня готовності на визначений момент часу. Вона дозволяє побачити та порівняти альтернативні управлінські рішення, а також забезпечує прозорість зв'язку між витратами та результатом. У такому підході рівень готовності може бути інтерпретований як оптимальний компроміс між бажаним і досяжним, оптимальність якого забезпечується системою пріоритетів і раціональним обґрунтуванням управлінських рішень у процесі коригування підготовки.

Таким чином, це підводить нас до визначення “готовності збройних сил”, яка з урахуванням викладеного може інтерпретуватись наступним чином: готовність збройних сил до оборони держави є похідною від процесу їх підготовки, що характеризує досягнутий інтегральний стан їх спроможностей до виконання завдань на визначений момент часу.

Використання категорії “готовність Збройних Сил” як інструменту регулювання потребує декомпозиції процесу підготовки із визначенням складових спроможностей, підсистем і функцій, їх узгодження з конкретними завданнями та сценаріями, а також формування системи вимірюваних показників, оскільки кількісне оцінювання залишається методологічно складним [19, 20]. Підготовку Збройних Сил України до оборони держави доцільно розглядати як процес, що розвивається у часі та спрямований на досягнення визначеного результату. Рівень готовності при цьому є проміжним підсумком підготовки, який відображає розбіжність між запланованими й фактичними результатами та слугує підставою для коригування пріоритетів підготовки на основі зворотного зв'язку.

Висновки

Категорії “оборонна достатність” і “обороноздатність” відображають узагальнений стан воєнної безпеки держави, це зумовлює потребу у додаткових підходах для оцінки здатності Збройних Сил України як системи виконувати покладені на них завдання. Водночас поняття “боєготовність” фіксує функціональний стан військ (сил) у конкретний момент часу, але не охоплює повноту процесів, результатів і ресурсів, що формуються в межах підготовки до оборони держави.

Таким чином, існуючий понятійний апарат потребує доповнення для більш повного відображення системної здатності ЗС України діяти в умовах сучасних воєнних загроз, що важливо для обґрунтування управлінських рішень у сфері оборонного планування. Це свідчить про необхідність уточнення взаємозв'язку між об'єктом управління та категоріями його пізнання з метою підвищення обґрунтованості управлінських рішень у сфері оборонного планування.

Збалансований розвиток відповідних спроможностей складових сил оборони України потребує єдиних поглядів на процес оборонного планування і окремі його процедури. Поєднання процесів планування з результатами оцінювання і контролю створює адаптивну систему розвитку спроможностей з урахуванням впливу зовнішніх та внутрішніх факторів.

Аналіз та уточнення терміну “готовність Збройних Сил” обумовлює роль оцінювання та контролю, як важливих функцій управлінського впливу на процес їх підготовки до оборони держави. Коректність оцінювання повинна забезпечуватись урахуванням ступеню участі та рівнем підготовки до оборони держави органів державного управління, інших військових формувань та правоохоронних органів (ІВФ та ПрО), національної економіки, населення й території держави тощо. Розгляд підготовки Збройних Сил України до оборони держави як процесу, що розгортається у часі, повинен дозволити обчислення “готовності” як інтегрального показника, який може змінюватись залежно від наявних ресурсів. Гнучкість

управлінського впливу передбачає порівняння альтернативних варіантів заходів, виявлення надлишкових витрат та формування траєкторії досягнення заданого рівня готовності.

Фінансування

Це дослідження не отримало конкретної фінансової підтримки.

Конкуруючі інтереси

Автори заявляють, що у них немає конкуруючих інтересів.

Список використаних джерел

1. Семененко, О., Абрамова, М., Таран, О., Побережець, Т., Кравченко, Є., & Паламарчук, С. (2023). Аналіз теорії та практики визначення, обґрунтування та оцінювання оборонної достатності держави. *Social Development and Security*, 13(1), 38-51. <https://doi.org/10.33445/sds.2023.13.1.5>.
2. Defense planning overview / Col. S. R. Lescoutre ; NATO Allied Command Transformation, NATO Security Investment Programme Staff Element Europe. – [Б. м.], [б. р.].
3. Денежкін М., Плахута О. Стандарти НАТО та оборонне планування в Збройних Силах України // *Збірник наукових праць Центрального науково-дослідного інституту Збройних Сил України*. – 2016. – № 3 (77).
4. Денежкін М. (2021). Шляхи вирішення проблемних питань планування розвитку спроможностей військових формувань Збройних Сил України. *Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України*. № 1(42). С. 28-33. <https://doi.org/10.30748/nitps.2021.42.03>.
5. Соломицький О. Шляхи набуття Україною технологічної переваги та нових спроможностей // *Проблематика, тенденції і перспективи розвитку воєнної науки та освіти в умовах сучасних глобальних викликів та конфліктів : зб. тез міжнар. наук.-практ. семінару*. – Київ : ЦНДІ ЗС України ; 7БЦ, 2024. – С. 350–355.
6. Основи стратегії національної безпеки та оборони держави : підручник / В. Г. Радецький та ін. – Київ : Вид-во Нац. ун-ту оборони України, 2009. – 596 с.
7. Замана В. Оборонна достатність України як фактор стримування воєнної агресії проти України // *Честь і закон*. – 2013. – № 4 (47). – С. 4–9. – ISSN 2078-7480.
8. Семененко, О., Воронченко, І., Онофрійчук, П., Харитонов, К., Сафронов, І., & Скиба, М. (2021). Аналіз та оцінка воєнно-економічних умов розвитку збройних сил країн світу та України як основного фактору забезпечення необхідного рівня воєнно-економічної безпеки (2012-2021 рр.). *Social Development and Security*, 11(6), 41-63. <https://doi.org/10.33445/sds.2021.11.6.4>.
9. Смолянчук В. Військова могутність України: теоретико-методологічні засади формування та розвитку (політологічний аналіз досвіду 1990-х років) : монографія. – Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2000. – 448 с.
10. Сокурченко В. Особливості організації оборони в Україні // *Підприємництво, господарство і право*. – 2017. – № 3. – С. 172–177.
11. Пасічко В. Обороздатність держави: теоретичні основи системного дослідження // *Політичний менеджмент*. – 2008. – № 2. – С. 135–143.
12. Деменко М., Кулешов О., Петренко О. Пропозиції щодо визначення поняття бойової готовності військових частин (підрозділів) зенітних ракетних військ та військ ППО Сухопутних військ // *Збірник наукових праць Харківського національного університету Повітряних Сил ім. І. Кожедуба*. – 2018. – Вип. 2 (56). – С. 14–21. – <https://doi.org/10.30748/zhups.2018.56.02>.
13. Конституція України // *Відомості Верховної Ради України*. – 1996. – № 30.
14. Словник основних військових термінів для використання у навчальному процесі та науковій

- і науково-технічній діяльності Національної академії оборони України. – Київ, 2005.
15. Денежкін М. До питання планування розвитку Збройних Сил України // *Збірник наукових праць ЦНДІ ЗС України*. – 2017. – № 2 (80). – С. 199–209.
 16. Рувін О., Денежкін М., Колонюк В., Гаврилюк Н. Проблемні питання методичного забезпечення оборонного планування розвитку Збройних Сил України на основі принципів та правил країн-членів НАТО // *Криміналістика та судова експертиза*. – 2023. – Вип. 68. – С. 698–715. – <https://doi.org/10.33994/kndise.2023.68.69>
 17. Ворочич Б., Горбенко С., Кравченко Є., Прима А. Аналіз досвіду оборонних оглядів, що проводяться в державах – членах НАТО // *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ*. – 2025. – № 2 (85). – С. 24–33. – DOI: <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2025-2-85/24-33>
 18. Brown C. Q., Jr., Berger D. H. Redefine readiness or lose // *War on the Rocks*. – 2021. – 15 March. – URL: <https://warontherocks.com/2021/03/define-readiness-or-lose>
 19. Крикун П., Павленко В., Корендович В., Ясенко С., Ткач М. Розбудова національної системи оборонного планування України за євроатлантичними принципами: воєнно-історичний аналіз // *Social Development and Security*. – 2024. – Т. 14, № 3. – С. 14–32. – <https://doi.org/10.33445/sds.2024.14.3.2>.
 20. Телелим В., Пунда Ю., Косевцов В. Погляди на організацію процесу управління підготовкою держави до оборони // *Стратегічна панорама*. – 2015. – Вип. 1. – С. 21–27.

References

1. Semenenko, O., Abramova, M., Taran, O., Poberezhets, T., Kravchenko, Y., & Palamarchuk, S. (2023). Analysis of the theory and practice of defining, justifying and evaluating the defense adequacy of the state. *Social Development and Security*, 13(1), 38-51. <https://doi.org/10.33445/sds.2023.13.1.5>
2. Lescoutre, S. R. (n.d.). *Defense planning overview*. NATO Allied Command Transformation, NATO Security Investment Programme Staff Element Europe.
3. Dieniezhkin, M., & Plakhuta, O. (2016). Standarty NATO ta oboronne planuvannia v Zbroinykh Sylakh Ukrainy [NATO standards and defense planning in the Armed Forces of Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats Tsentralnoho naukovo-doslidnoho instytutu Zbroinykh Syl Ukrainy*, (3[77]).
4. Dieniezhkin, M. (2021). Shliakhy vyrishennia problemnykh pytan planuvannia rozvytku spromozhnosti viiskovykh formuvan Zbroinykh Syl Ukrainy [Ways of addressing problematic issues in capability development planning of the Armed Forces of Ukraine]. *Science and Technology of the Air Force of Ukraine*, 1(42), 28–33. <https://doi.org/10.30748/nitps.2021.42.03>
5. Solomytskyi, O. (2024). Shliakhy nabuttia Ukrainoiu tekhnolohichnoi perevahy ta novykh spromozhnosti [Ways for Ukraine to acquire technological superiority and new capabilities]. In *Problematyka, tendentsii i perspektyvy rozvytku voiennoi nauky ta osvity v umovakh suchasnykh hlobalnykh vyklykiv ta konfliktiv* (pp. 350–355). Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine.
6. Radetskyi, V. H. (Ed.). (2009). *Osnovy stratehii natsionalnoi bezpeky ta oborony derzhavy* [Fundamentals of national security and defense strategy]. National Defence University of Ukraine.
7. Zamana, V. (2013). Oboronna dostatnist Ukrainy yak faktor strymuvannia voiennoi ahresii proty Ukrainy [Defense sufficiency of Ukraine as a deterrence factor against military aggression]. *Chest i zakon*, (4[47]), 4–9.
8. Semenenko, O., Voronchenko, I., Onofriichuk, P., Kharytonov, K., Safronov, I., & Skyba, M. (2021). Analysis and assessment of the military-economic conditions for the development of

- the armed forces of the countries of the world and Ukraine as a main factor in providing the necessary level of military-economic security (2012-2021). *Social Development and Security*, 11(6), 41-63. <https://doi.org/10.33445/sds.2021.11.6.4>.
9. Smolianiuk, V. (2000). *Viiskova mohutnist Ukrainy: teoretyko-metodolohichni zasady formuvannia ta rozvytku* [Military power of Ukraine: Theoretical and methodological foundations of formation and development]. Perun.
 10. Sokurenko, V. (2017). Osoblyvosti orhanizatsii oborony v Ukraini [Features of defense organization in Ukraine]. *Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo*, (3), 172–177.
 11. Pasichko, V. (2008). Oboronozdatnist derzhavy: teoretychni osnovy systemnoho doslidzhennia [Defense capability of the state: Theoretical foundations of a systems approach]. *Politychnyi menedzhment*, (2), 135–143.
 12. Demenko, M., Kuleshov, O., & Petrenko, O. (2018). Propozytsii shchodo vyznachennia poniattia boiovoi hotovnosti viiskovykh chastyn (pidrozdiliv) ZRV ta PPO Sukhoputnykh viisk [Proposals for defining combat readiness of air defense units]. *Scientific Works of Kharkiv National Air Force University*, 2(56), 14–21. <https://doi.org/10.30748/zhaps.2018.56.02>
 13. Verkhovna Rada of Ukraine. (1996). *Konstytutsiia Ukrainy* [Constitution of Ukraine].
 14. *Slovnyk osnovnykh viiskovykh terminiv dlia vykorystannia u navchalnomu protsesi ta naukovi diialnosti Natsionalnoi akademii oborony Ukrainy* [Glossary of basic military terms]. (2005).
 15. Dieniezhkin, M. (2017). Do pytannia planuvannia rozvytku Zbroinykh Syl Ukrainy [On the issue of Armed Forces development planning]. *Zbirnyk naukovykh prats TsNDI Zbroinykh Syl Ukrainy*, (2[80]), 199–209.
 16. Ruvyn, O., Dieniezhkin, M., Koloniuk, V., & Havryliuk, N. (2023). Problemni pytannia metodychnoho zabezpechennia oboronnoho planuvannia rozvytku Zbroinykh Syl Ukrainy na osnovi pryntsyviv i pravyl krain-chleniv NATO [Methodological issues of defense planning based on NATO principles]. *Criminalistics and Forensic Examination*, 68, 698–715. <https://doi.org/10.33994/kndise.2023.68.69>
 17. Vorovych, B., Horbenko, S., Kravchenko, Ye., & Pryma, A. (2025). Analiz dosvidu oboronnykh ohliadiv u derzhavakh–chlenakh NATO [Analysis of defense review practices in NATO member states]. *Scientific Papers of the Centre for Military and Strategic Studies*, 2(85), 24–33. <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2025-2-85/24-33>
 18. Brown, C. Q., Jr., & Berger, D. H. (2021, March 15). Redefine readiness or lose. *War on the Rocks*.
 19. Krykun, P., Pavlenko, V., Korendovych, V., Yassenko, S., & Tkach, M. (2024). Rozbudova natsionalnoi systemy oboronnoho planuvannia Ukrainy za yevroatlantychnymy pryntsyypamy: voienno-istorychnyi analiz. *Social Development and Security*, 14(3), 14–32. <https://doi.org/10.33445/sds.2024.14.3.2>
 20. Telelym, V., Punda, Yu., & Kosevtsov, V. (2015). Pohliady na orhanizatsiiu protsesu upravlinnia pidhotovkoiu derzhavy do oborony [Views on organizing the process of managing state defense preparation]. *Stratehichna panorama*, (1), 21–27.